

життя, забезпечення мінімальної заробітної плати і вживання заходів розширення соціального забезпечення в цілях надання основного доходу усім, хто цього потребує, а також на вирішення інших завдань, поставлених у Філадельфійській декларації.

Значення Декларації полягає також у визнанні у світі, що стає усі більш взаємозалежним і складним, та з урахуванням глобалізації виробництва основоположних цінностей свободи, гідності людини, соціальної справедливості, захищеності і безпеки та недопущення дискримінації основоположними елементами сталого економічного і соціального розвитку та ефективності.

Поклонська Н.І.,
здобувач кафедри трудового права
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

ДО ПИТАННЯ ПРО СТРОКИ ЯК ЮРИДИЧНІ ФАКТИ В ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Зазвичай строки у праві розглядаються як юридичні факти, з яким пов'язані правові наслідки у вигляді виникнення, зміни або припинення правовідносин. Разом з тим, строк є встановленим законодавством періодом у часі, протягом якого діють певні правовідносини.

У праві соціального забезпечення існують різні строки. Мабуть, найпоширенішим з них є страховий стаж як період, протягом якого особа підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню та за який нею або її роботодавцем сплачуються внески на страхування. Стаж є класичним прикладом дії відносин у часі, оскільки сутність стажу полягає не стільки у змісті відносин, скільки в їх дії протягом певного періоду.

Аналізуючи предмет права соціального забезпечення, можна знайти й інші правові явища, коли їх тривалість є не такою яскраво вираженою. Наприклад, непрацездатність як статичний юридичний факт є підставою для виплати допомоги та призначення пенсії. Але непрацездатність – не швидкоплинний стан організму людини, оскільки в її основі лежить хвороба, що триває певний

період. Для відновлення належного (достатнього як для нормального функціонування у побуті, так і для роботи) стану здоров'я потрібен час, і його тривалість визначається фахівцями в галузі охорони здоров'я.

Від тяжкості хвороби (ступеня втрати працездатності) залежить тривалість у часі певного юридичного стану особи. Якщо тимчасова хвороба надає право не виходити на роботу та отримувати допомогу на підставі лікарняного, то стійкі розлади здоров'я (тривалі у часі) дають підстави для визнання особи інвалідом і отримання нею пенсії по інвалідності. Таким чином, право на пенсію по інвалідності (соціальний-правовий аспект) теж триває у часі і діє стільки, скільки особа перебуває у стані інвалідності (медичний аспект).

Медичний та соціальний аспекти непрацездатності визначають її зміст як соціального ризику, що дає право особі на певний вид соціального забезпечення за законодавством України.

Загальноновизнано, що юридичні факти (у тому числі і інвалідність) потребують належної фіксації. Ступінь обмеження працездатності, причина й час її настання, ступінь зниження життєдіяльності людини, група, а також строк, на який встановлюється інвалідність, і дата чергового переогляду визначаються медико-соціальною експертною комісією (МСЕК) та фіксуються у акті огляду (форма № 157/о, затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження форм медичної облікової документації, що використовується в медико-соціальних експертних комісіях" від 19 травня 2003 року № 224).

Комплекс соціальних виплат і послуг суттєво залежить від причин інвалідності. Так, коли причиною інвалідності є нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання, то пенсія по інвалідності буде призначена відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності". Якщо ж причиною інвалідності є загальне захворювання чи інвалідність з дитинства або каліцтво, не пов'язане з роботою, то пенсія по інвалідності призначається відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

Покращення стану здоров'я в період між оглядами може призвести до припинення пенсійного правовідношення, оскільки

один із юридичних фактів (наявність інвалідності) припиняється на підставі дострокового медичного обстеження МСЕК. Такий випадок має об'єктивний характер, він не залежить від поведінки особи.

Та практика свідчить, що стан інвалідності є юридичним фактом, який не тільки надає права, але й призводить до їх безпідставного обмеження. Так, роботодавці не хочуть приймати на роботу осіб, яким встановлено другу, а тим більше, першу групу інвалідності, які вони вважають «неробочими». Звичайно, ніяких юридичних підстав для таких рішень у законодавстві немає. Не буває «неробочих» або «робочих» груп, і визнання особи здатною за станом здоров'я виконувати роботу визначається виключно співвідношенням фізичних кондицій конкретної особи та вимог до виконання конкретної трудової функції. Аби не наражатися на неприємності від роботодавців, особа може з власної ініціативи поставити питання про дострокове медичне обстеження.

Пунктом 22 Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів від 3 грудня 2009 року № 1317, встановлено, що повторний огляд інвалідів з нестійкими, оборотними змінами та порушеннями функцій організму з метою визначення ефективності реабілітаційних заходів, стану здоров'я і ступеня соціальної адаптації проводиться раз на один — три роки. Повторний огляд інвалідів, а також осіб, інвалідність яких встановлено без зазначення строку проведення повторного огляду, проводиться раніше зазначеного строку за заявою такого інваліда, інших заінтересованих осіб у разі настання змін у стані здоров'я і працездатності або за рішенням суду чи прокуратури.

У разі визнання пенсіонера, який пройшов повторний огляд здоровим, пенсія виплачується до кінця місяця, по який встановлено інвалідність. Здоровій людині реалізувати своє природне право на працю, гарантоване Конституцією України, не так складно. Вона сама в змозі обрати собі професію, рід занять, місце роботи згідно з покликанням, здібностями, професійною підготовкою, освітою й укласти трудовий договір. Особам же зі зниженою працездатністю здійснити своє бажання працювати досить важко без створення належних умов для використання їх праці.

Таким чином, людина з обмеженою працездатністю має право визначити свій правовий стан – чи то достроково за власним ба-

жанням пройти повторний огляд та звернутися безпосередньо до підприємств, установ, організацій або до державної служби зайнятості для забезпечення права на працевлаштування та оплачувану роботу, чи то чекати закінчення строку, на який встановлено інвалідність, отримуючи пенсію за відповідним законом. Оскільки людина народжується вільною і має право на вільний розвиток, вона має право обирати для себе життєві пріоритети – працювати чи виходити на пенсію.